

Dossier Vaccinatie & big pharma

Marc Botenga

DE EUROPESE VACCINATIESTRATEGIE

ten dienste

van big pharma

In tegenstelling tot de triomfantelijke persberichten heeft de Europese aanpak de pandemie in feite verlengd. En deze voortdurende verlenging maakt haar steeds gevaarlijker.



Indien het vaccin niet succesvol is, gaat het geld dat de onderneming middels de vooraankoopcontracten heeft binnengeharkt, grotendeels verloren.

In april 2020, midden in de eerste golf van Covid-19, doet de voorzitter van de Europese Commissie, Ursula Von der Leyen, een cruciale belofte: het toekomstige vaccin zal een universeel goed zijn. Op 1 mei krijgt zij de steun van de Duitse bondskanselier Angela Merkel, de Franse president Emmanuel Macron en de Italiaanse premier Giuseppe Conte. Hun in de pers gepubliceerde oproep lijkt glashelder: “Als we een vaccin kunnen ontwikkelen dat door de wereld voor de wereld wordt geproduceerd,

dan zal dit een mondiaal gemeenschappelijk goed zijn dat uniek is voor de 21e eeuw. Samen met onze partners zetten wij ons in om het voor iedereen beschikbaar, toegankelijk en betaalbaar te maken.”

De belofte van het vaccin als gemeenschappelijk goed

De belofte om van het vaccin een gemeenschappelijk goed te maken, wordt gedaan onder druk van een bevolking die al maanden thuis opgesloten zit en een economie gegijzeld door de grillen van de pandemie. De belofte is niettemin van cruciaal belang vanuit een mondiaal gezondheidsperspectief. In een pandemie is niemand veilig, zolang niet iedereen beschermd is. Virusvarianten zijn daar de meest tragische illustratie van. Hoe meer en hoe langer het virus circuleert, hoe groter de kans op varianten. In maart 2021, bleek uit een peiling van de *People's Vaccine Alliance* dat twee derde van 77 ondervraagde epidemiologen uit 28 landen van mening was dat we nog hooguit een jaar hebben voordat Covid zodanig muteert dat er nieuwe vaccins nodig zijn. En die varianten kennen geen grenzen.

Vaccins zouden sneller moeten circuleren dan het virus om het virus te kunnen verslaan. Het mondiale karakter van een pandemie maakt dat we zo snel mogelijk een enorme hoeveelheid vaccins moeten produceren. Alle obstakels voor vaccinproductie moeten dus opgeheven worden. Intellectuele eigendomsrechten, van patenten tot bedrijfsgeheimen, zijn een belangrijk obstakel. Ze geven één of enkele bedrijven een monopolie op het vaccin. Die bedrijven zijn dan vrij te beslissen hoeveel ze produceren en aan welke prijs ze verkopen. Intellectuele eigendomsrechten vormen zo een rem op snelle opvoering van de productie. Zo maken ze vaccintekorten ook onvermijdelijk, gezien geen enkel bedrijf vandaag voldoende productiecapaciteit heeft voor de hele wereld. Door deze intellectuele eigendomsrechten op te heffen en de vaccintechnologie te delen zou integendeel elk bedrijf dat daartoe bereid en in staat is, het vaccin kunnen produceren.

Marc Botenga

Marc Botenga is Europees Parlements lid (The Left/PVDA). Hij zetelt in de Commissie Industrie, Onderzoek en Energie, en is plaatsvervangend lid van de Commissie Werkgelegenheid en Sociale Zaken



Op 16 april 2020 wees ik, zowat als enige van de 137 parlementsleden die deelnemen aan het debat, in de plenaire vergadering van het Europees Parlement op het probleem van de farmamonopolies. De nood om technologie uit te wisselen en wereldwijd samen te werken ligt nochtans aan de basis van het initiatief dat onder meer door de Costa Ricaanse regering bij de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) is ingediend. In mei 2020 lanceerden de WHO en haar partners de *Covid-19 Technology Access Pool* (CTAP) om een snelle, billijke en betaalbare toegang tot Covid-19-gezondheidstechnologieën te vergemakkelijken. Door het delen van intellectuele eigendom en knowhow wil de WHO het aantal vaccinproducenten snel verhogen en zo levens redden.

Europees vaccinnationalisme

Op 17 juni publiceert de Commissie de zogenaamde “EU-strategie voor COVID-19-vaccins” die de ontwikkeling, productie en toediening van coronavaccins moet versnellen. Een gemeenschappelijke Europese vaccinaanpak is op zich zinvol. De EU-landen, die samen ongeveer 450 miljoen mensen omvatten, kunnen hun financiële slagkracht bundelen om snel vaccins te ontwikkelen, zich door te zetten tegenover de machtige farmaceutische industrie en universele toegang tot het vaccin te garanderen. Bovendien vertegenwoordigt de Europese Commissie de Europese staten bij de Wereldhandelsorganisatie (WTO), die ook bevoegd is om intellectuele eigendomsrechten op te schorten.

Formeel herhaalt de in juni 2020 gepubliceerde Europese strategie een belangrijke ambitie: “Dit is niet alleen een Europese uitdaging, maar ook een globale uitdaging. Alle regio’s ter wereld worden getroffen. De verspreiding van het virus heeft aangetoond dat geen enkele regio veilig is zolang het virus niet overal onder controle is. Daarnaast dragen landen met een hoog inkomen de verantwoordelijkheid voor het opdrijven van de ontwikkeling en productie van een veilig en doeltreffend vaccin dat voor alle regio’s ter wereld toegankelijk is. De EU neemt haar verantwoordelijkheid voor deze taak.”

Maar in werkelijkheid heeft de Europese Commissie een heel andere bekommernis. Midden april begonnen Duitsland en Frankrijk namelijk gezamenlijke onderhandelingen over de aankoop van kandidaat-vaccins. Vier landen – Italië, Nederland, Frankrijk en Duitsland – verenigen zich vervolgens de “Inclusive Vaccine Alliance”. Deze alliantie, die slechts in naam inclusief is, kondigt begin juni 2020 reeds haar eerste contract met AstraZeneca aan voor

Zelfs wanneer een meerderheid van het Europees Parlement voor de zogenaamde TRIPS Waiver stemt, weigert de Europese Commissie de uitkomst te erkennen.

de levering van 400 miljoen doses. Het risico voor de Europese Unie is duidelijk. Niemand is vergeten hoe enkele maanden eerder sommige lidstaten de uitvoer van medische goederen naar andere Europese landen in nood hadden geblokkeerd. Als Duitsland nu beschikbare dosissen vaccin zou monopoliseren, terwijl Bulgarije zonder vaccins zou komen te zitten, zou dat de al gespannen Europese samenhang nog verder verzwakken.

De hoofddoelstelling is dus helemaal niet om samen sterker te staan tegenover de farmaceutische industrie. De Europese Unie wil voorkomen

dat bepaalde rijkere lidstaten zich het grootste deel van de koek toe-eigenen ten nadele van andere Europese landen. De Commissie wil zich daarom op het internationale toneel een maximaal aantal doses vaccins toe-eigenen, ten nadele van de rest van de wereld, en dan zorgen voor een eerlijkere verdeling tussen de Lidstaten. Dit alles moet natuurlijk gebeuren zonder enigszins de winstmarges van de farmasector in gevaar te brengen. De Europese strategie wordt daarom gebaseerd op een reeks vooraankoopcontracten (*Advance Purchase Agreements*) met bepaalde bedrijven, bij voorkeur gevestigd in Europa.

Wat in de strategie voor "internationale solidariteit" moet doorgaan, beperkt zich in feite tot fondsenwerving. Fondsen werven opdat andere landen vaccins kunnen kopen, maar tegelijkertijd zelf zoveel mogelijk toekomstige vaccinvoorraden hamsteren: de tegenstrijdigheid is stuitend. De Europese boodschap aan de rest van de wereld is een beetje: "koop vaccins... als u er nog ergens vindt". De EU herhaalt graag dat ze een groot deel van de op haar grondgebied geproduceerde vaccins uitvoert. Maar dat gaat niet om liefdadigheid. Het merendeel wordt tegen de volle prijs verkocht aan landen die het zich kunnen veroorloven (Zwitserland, Australië, Canada, Japan, enz.). Daarenboven onthulde de pers in augustus 2021, dat de Europese Unie zelfs een overeenkomst had gesloten met Johnson & Johnson om in Zuid-Afrika geproduceerde vaccins naar Europa te versluizen, op een moment dat in Afrika slechts twee doses per honderd inwoners werden toegediend. Eigenlijk europeaniseert de Commissie simpelweg het vaccinnationalisme. *Europe First*, een strategie die manifest onverenigbaar is met het wereldwijde karakter van de virusdreiging.

Het risico publiek, de winst privé

De Europese Commissie poogt angstvallig de vaccincontracten die ze met de farmasector sluit geheim te houden. Eens de inhoud toch uitlekt, blijkt dat de contracten bijzonder voordelig zijn voor de farmaceutische bedrijven. Om

de ontwikkeling van vaccins te versnellen, zal door de vooraankoop het risico van de ontwikkeling van vaccins worden overgedragen van de bedrijven naar de overheid. De Engelse term die de Europese Commissie gebruikt, spreekt voor zich: "de-risk", het commerciële en investeringsrisico wegnemen om een snellere ontwikkeling van vaccins mogelijk te maken. Met andere woorden, indien het vaccin niet succesvol is, gaat het geld dat de onderneming middels deze overeenkomsten heeft binnengeharkt, grotendeels verloren.

Elk contract heeft betrekking op de ontwikkeling, de aankoop en de levering van de vaccins, maar bevat, gezien de overheid het risico van de investering draagt, ook een hoofdstuk over de intellectuele eigendomsrechten. Contract per contract wordt telkens onderhandeld over de kwestie van de intellectuele eigendom. De miljarden publieke fondsen die in de ontwikkeling en het onderzoek van vaccins worden geïnvesteerd maken dat zelfs op puur boekhoudkundig vlak maatregelen rond het octrooi volledig steek zouden houden. Het lijkt niet meer dan logisch dat in ruil voor de overheidsmiddelen die voor onderzoek en ontwikkeling worden ontvangen, de uiteindelijke eigendom van het product ook in publieke handen blijft. Dit zou niet eens een primeur zijn op Europees niveau. Een dergelijke formule wordt reeds gebruikt in het Europese ruimtevaartprogramma.

Maar in plaats van haar volle gewicht in de schaal te werpen om universele toegang tot het vaccin af te dwingen, laat de Commissie zich door de farmaceutische bedrijven de wet voorschrijven. De contracten laten de intellectuele eigendom systematisch aan de bedrijven. In sommige contracten, zoals dat met het Duitse bedrijf Curevac, aanvaardt de Commissie zelfs clausules die Europese landen verbieden vaccins te delen met andere landen of met humanitaire organisaties zonder de toestemming van het farmaceutisch bedrijf. Duidelijker kan de hypocrisie van de beloften van Von der Leyen, Merkel en Macron niet ontmaskerd worden.

In antwoord op een van mijn parlementaire vragen over de precieze draagwijdte van haar belofte om van het vaccin een universeel gemeenschappelijk goed te maken, geeft de Europese Commissaris voor Gezondheid, de Cypriotische Stella Kyriakides, trouwens ronduit toe dat zij deze belofte als niet meer dan een retorische formule zonder enige juridische betekenis beschouwt. Alle mooie woorden niettegenstaande, heeft de EU geen enkele intentie om patenten echt op te heffen. Inzake het delen van technologie en intellectuele eigendomsrechten is het Europese standpunt een eenvoudig verzoek tot vrijwillig delen. Dus als bedrijven het niet willen doen, dwingt Europa hen er niet toe. Om niet in de weg te staan van de winsten die de farmaceutische bedrijven verwachten te maken met de verkoop van het vaccin, aanvaardt de Europese Commissie dus een wereldwijd tekort aan vaccins.

Op Europees vlak geeft de farmaceutische lobby meer dan 36 miljoen euro per jaar uit en zet ten minste 290 lobbyisten in.

De EU wordt zelfs stap voor stap ‘s werelds sterkste verdediger van intellectuele eigendomsrechten. Bij de Wereldhandelsorganisatie nemen Zuid-Afrika en India het voortouw met voorstellen voor een horizontale opschorting van intellectuele eigendomsrechten, een “TRIPS Waiver”.¹ De Europese Commissie probeert elke discussie hierover in de kiem te

smoren. Keer op keer herhaalt zij, net als sommige lidstaten, dat er geen bewijs is dat intellectuele eigendomsrechten een reële belemmering vormen voor de toegang tot geneesmiddelen. De woordvoerder van het directoraat-generaal Volksgezondheid van de Europese Commissie, Stefan de Keersmaecker, durft op televisie zelfs beweren dat het opschorten van octrooien voor vaccintechnologieën niet zou helpen vanwege de grote complexiteit van deze technologieën. En dat terwijl veel bedrijven net zelf zeggen het vaccin te kunnen produceren en BioNTech - de partner van Pfizer - op zijn website opschept over hoe makkelijk technologieoverdracht wel niet is.

De gevolgen van de Europese halsstarrigheid

De Commissie beweert dat het probleem niet het patent is, maar een gebrek aan productiecapaciteit. In maart 2021 maken economen Joseph Stiglitz en Michael Spence brandhout van die bewering.² Zij schatten de vaccinproductiecapaciteit voor 2021, alleen al in de VS, India en China, op 9,72 miljard dosissen.³ Volgens de Nobelprijswinnaars zouden vaccintekorten dus helemaal niet hoeven te bestaan. Oxfam schat op dat moment dat slechts 43% van de wereldwijde capaciteit gebruikt wordt voor het produceren van goedgekeurde Covid-19-vaccins.

In volledige tegenspraak met haar eigen verklaringen, vindt de Europese Commissie zelf gemakkelijk 300 Europese bedrijven die op verschillende manieren kunnen bijdragen aan de productie van vaccins.⁴ Een snel onderzoek van *Associated Press* vindt op drie verschillende continenten fabrieken die honderden miljoenen vaccins zouden kunnen produceren.⁵ Zonder een algemene opheffing van octrooibeschermt en het delen van technologie door CTAP, moeten deze bedrijven één voor één worden ingeschakeld, bilaterale overeenkomst na bilaterale overeenkomst. Dat is traag, inefficiënt en duurder. Intussen experimenteren verschillende Aziatische landen, van Thailand tot China, met messenger-RNA-technologieën die elders al beschikbaar zijn. Onbegrijpelijk.

De Europese leiders beweren andere manieren te hebben om universele toegang tot het vaccin te waarborgen. Een jaar na dato blijkt dat overduidelijk onzin. Op 17 mei 2021 merkte de directeur-generaal van de WHO Tedros Adhanom Ghebreyesus de gevolgen op van de inactie inzake intellectuele

eigendomsrechten. Hij spreekt over een toestand van “vaccinapartheid” in de wereld. VN-secretaris-generaal António Guterres signaleert op zijn beurt: “Vandaag hebben tien landen 75% van alle COVID-19-vaccins toegediend, maar in arme landen hebben gezondheidswerkers en mensen met onderliggende aandoeningen er geen toegang toe. Deze situatie is niet alleen overduidelijk oneerlijk, maar zal ook leiden tot een catastrofe.”⁶ Het toonaangevende medisch tijdschrift *The Lancet* maakt een bikkelharde evaluatie van het internationale COVAX-mechanisme, dat door de EU wordt gesteund voor de groepsaankoop van vaccins voor andere landen: “Van de 2,1 miljard doses COVID-19-vaccin die tot nu toe wereldwijd zijn toegediend, is COVAX verantwoordelijk geweest voor minder dan 4%”.⁷

De cijfers en schattingen lopen uiteen, maar ze komen allemaal op hetzelfde neer. Op een moment dat de Europese Unie fier verklaart 70% te vaccineren, komt India - ook wel de apotheek van de wereld genoemd vanwege zijn productie van generieke geneesmiddelen - nauwelijks boven de 5%.⁸ In totaal is 85% van de doses die wereldwijd zijn toegediend, toegediend in landen met een hoog of hoger middeninkomen. Slechts 0,3% van de doses werd toegediend in lage-inkomenslanden, schrijft de *New York Times* op 15 juli 2021.⁹

Maar niets lijkt de zekerheden van de Europese Commissie en de belangrijkste Europese regeringen te doen wankelen. Thierry Breton – de commissaris die onder meer verantwoordelijk is voor de farmaceutische industrie – beweerde op *Twitter* even dat Europa van plan was op te treden tegen octrooien. Hij loog.¹⁰ Aan het concrete beleid van de Commissie verandert niets.

Ook een nieuw voorstel van Zuid-Afrika en India aan de WTO in mei 2021 brengt geen zoden aan de dijk. Zelfs wanneer – onder druk van een grote sociale beweging - een meerderheid van het Europees Parlement zowel in mei als in juni 2021 voor de zogenaamde TRIPS Waiver stemt, weigert de Europese Commissie de uitkomst te erkennen. Uit gelekte interne documenten blijkt dat ambtenaren van de Commissie achter gesloten deuren zelfs beweren dat de stemming een vergissing was en dat er geen parlementaire meerderheid bestaat voor het opheffen van de octrooien, hoewel de uiteindelijke resolutie met een verschil van bijna honderd stemmen werd goedgekeurd.¹¹ De Commissie dringt er zelfs bij de andere instellingen op aan om de stemming van het Europees Parlement te negeren. Zo laat ze haar ware gezicht zien. De Europese Commissie gehoorzaamt Big Pharma, niet het Europees Parlement.

Europese taboes verklaard

Tegenover de dramatische situatie wereldwijd, komt een brede en groeiende beweging van vakbonden en ngo’s, politieke partijen en wetenschappers

De farmaceutische industrie blokkeerde in 2018 een voorstel om epidemiologische paraatheid op te nemen in het Europees partnerschap voor innovatieve geneesmiddelen IMI.

ook in Europa in beweging, onder meer via een Europees burgerinitiatief dat er bij de Europese Commissie op aan te dringen een wetgevingsinitiatief te nemen om octrooien op te heffen.

Waarom verzet de Europese Commissie zich hiertegen? Hoe leg je uit dat de Europese Unie met de farmaceutische industrie vaccinaankoopcontracten sluit waarbij enerzijds de overheid het investeringsrisico overneemt, maar anderzijds de eigendom van de vaccins

volledig in handen van de bedrijven blijft? Hoe verklaar je dat de Commissie zelfs “vergeet” bindende leveringstermijnen te eisen? Hoe is het mogelijk dat een coalitie van 27 van ‘s werelds rijkste en machtigste landen – over het algemeen zo gebrand op besparingen en begrotingsdiscipline – aanvaardt dat Pfizer eenzijdig een vaccinprijs vastlegt die bij elk contract stijgt, terwijl de productiekosten dalen?

Het lijkt geen twijfel dat de invloed van de farmaceutische lobby’s, zowel op Europees als op nationaal niveau, enorm is. In België slaagde GSK erin een belastingwet te laten aannemen die op maat geschreven werd. De wet beperkt de te betalen belasting op octrooi-inkomsten, en maakt deze tot 80% aftrekbaar.¹² Op Europees vlak geeft de farmaceutische lobby meer dan 36 miljoen euro per jaar uit en zet ten minste 290 lobbyisten in, volgens een lijst van de NGO Corporate Europe Observatory.¹³ Maar Big Pharma geniet ook bevoorrechte toegang tot Europese beleidsmakers. Recente cijfers die door *Deutsche Welle*, de Duitse openbare internationale radio – en televisiezender, werden belicht, onthullen een extreme wanverhouding tussen voor – en tegenstanders van opheffing van octrooien door de WTO.¹⁴ De Europese Commissie vergaderde 140 keer met farmaceutische bedrijven en hun organisaties en 18 keer met bedrijven die generieke geneesmiddelen fabriceren. Daarentegen kreeg slechts één organisatie die voorstander is van het opheffen van octrooien een ontmoeting met de Europese Commissie. Zelfs Artsen zonder Grenzen werd een ontmoeting met de Europese commissaris voor gezondheid geweigerd.

Lobby’s hebben dus veel macht in deze sector, maar hun gemakkelijke toegang tot en aanwezigheid in het hart van de Europese instellingen wijst erop dat het probleem structureel is. Op 27 augustus 2020 lekt uit dat de Zweed Richard Bergström één van de zeven sleutelonderhandelaars is, belast met de onderhandelingen van de EU met de farma-industrie over de vaccinaankopen.¹⁵ Bergström

is op dat moment nog steeds mede-eigenaar van PharmaCCX en betrokken bij Hölzle, Buri & Partner Consulting, twee bedrijven die diensten verlenen aan de farmasector. Tussen 2011 en 2016 stond hij bovendien aan het hoofd van de EFPIA, de belangrijkste Europese farmaceutische lobby. Toch verklaart Bergström zonder probleem dat er geen sprake is van belangenvermenging. De Europese Commissie kijkt de andere kant op. Bergström blijft zitten.

De keuze om de Europese instellingen ten dienste te stellen van de farmaceutische industrie is bewust. De door de Europese Unie opgezette publiek-private partnerschappen laten zelfs de privésector bepalen hoe publiek geld en overheidsmiddelen worden gebruikt. Dit heeft zeer concrete gevolgen, zo merkte het Europees Parlement in 2021 bitter op. Het Parlement is met name verontwaardigd dat de farmaceutische industrie in 2018 een voorstel van de Commissie mocht blokkeren wegens epidemiologische paraatheid. Dat wil zeggen het anticiperen van en voorbereiden op epidemieën zoals COVID-19, op te nemen in de activiteiten die worden gefinancierd door IMI, het Europees partnerschap voor innovatieve geneesmiddelen. Big Pharma vond epidemiologisch onderzoek niet winstgevend genoeg. Twee jaar later stuurde COVID-19 de wereld in lockdown.

De staat ten dienste van het farmaceutisch kapitaal

De lobby’s hebben dus hun gewicht, maar dat mag niet overschaduwen dat er een structureel probleem is. De weigering van de EU om zelfs tijdens een pandemie intellectueel eigendomsrecht enigszins in vraag te stellen, heeft diepere wortels. Die vinden we met name in de grondslagen van de EU. De machtige lobby van de Europese Ronde Tafel van Industriëlen (ERT), die in de jaren 80 in grote mate de koers bepaalde voor het Verdrag van Maastricht, betreurde destijds dat “geen enkel Europees land op beslissende wijze de vorm van de wereld kan beïnvloeden” en wil daarom aan een krachtig instrument om de wereld vorm te geven.¹⁶ Zonder een grotere markt, een gemeenschappelijke munt en een Europees staatsapparaat zouden de Europese multinationals de wereld niet kunnen domineren. De Europese economische en industriële logica wordt in functie van die doelstelling opgebouwd; niet rond het belang van de maatschappij, maar wel dat van het concurrentievermogen van de grote Europese ondernemingen. Het is een illustratie van wat Peter Mertens beschrijft als “de kern van het neoliberalisme”: niet de relatie tussen markt en staat, maar wel de totale onderwerping van de staat aan het kapitaal.¹⁷ De markt en het onaantastbare concurrentievermogen van de Europese ondernemingen – lees: winst en dividenden – staan steeds centraal in het Europese beleid. Dat zijn, ver van de retoriek, de echte topprioriteiten.

Pfizer eiste zelfs dat landen ambassades, militaire bases en andere openbare eigendommen zouden hypothekeren, vooraleer ze het vaccin mochten aankopen.

Laten we het voorbeeld van het klimaat nemen. Idealiter zouden we in de strijd tegen klimaatverandering de beste groene technologieën met de hele wereld delen. Op die manier zouden wij zo veel mogelijk landen helpen om met de meest geavanceerde technologieën hun uitstoot te verminderen. Maar deze technologieoverdracht zou de machtspositie van sommige Europese multinationals die deze technologieën in handen hebben, kunnen verzwakken. Daarom geeft de Europese

Commissie er de voorkeur aan Europese multinationals te subsidiëren om “kampioen” te worden in groene technologieën, die zij elders kunnen promoten en duur verkopen, waardoor hun winsten stijgen en de aandeelhouders meer dividenden binnenrijven. Om in de woorden van de Commissie zelf te spreken: het gaat zowel om “competitieve duurzaamheid” als “duurzame competitiviteit.” Voor het klimaat is dat echter duidelijk onvoldoende.

Een tweede voorbeeld, nog steeds met betrekking tot het klimaat, betreft emissiereductie. Om de uitstoot van broeikasgassen voldoende terug te dringen om een verdere klimaatramp te voorkomen, zou de Europese Commissie bindende reductienormen moeten opleggen aan vervuilende multinationals. Maar dit zou de belangen van de multinationals raken. Daarom zoekt de Commissie naar andere oplossingen. Zo komt ze uit bij een koolstofmarkt, het ETS, waar multinationals vervuilingsrechten krijgen, kopen en verkopen. Hierdoor kunnen multinationals winst maken op vervuiling, maar wordt de EU gedwongen haar klimaatdoelstellingen te beperken tot een vermindering van 52,8% tegen 2030, in plaats van de 65% die nodig is om de Overeenkomst van Parijs na te komen.

Dezelfde basislogica ligt aan de grondslag van het Europese beleid inzake vaccins. De behoefte aan een vaccin is groot, maar het beleid dat de ontwikkeling ervan stimuleert, behartigt steeds tegelijkertijd en voor alles de belangen van de Europese farmaceutische industrie. Systematisch wordt de oplossing die uit oogpunt van volksgezondheid de beste is aan de kant geschoven om de winsthonger van de farmasector veilig te stellen. Gezien het wereldwijde karakter van de gezondheids crisis zou het bijvoorbeeld logisch zijn zo snel mogelijk de beste technologieën te delen om zo snel mogelijk uit de pandemie te geraken. Maar in plaats daarvan wordt technologieoverdracht overgelaten aan vrijwillige bilaterale overeenkomsten tussen bedrijven. Deze totaal inefficiënte optie laat Europese farmaceutische bedrijven immers toe een monopolie op de technologie te behouden.

Het financiële risico van de ontwikkeling van vaccins met publieke fondsen opvangen, is dan weer volledig verenigbaar met de belangen van de farmamultinationals. Maar hoewel het vervolgens even logisch zou zijn het octrooi in publieke handen te houden, kan daar voor de Commissie geen sprake van zijn, aangezien dit de bedrijfswinsten zou ondergraven. Om dezelfde redenen stelt de EU zelfs geen voorwaarden inzake de prijs van het vaccin. Diezelfde Unie, die gewoonlijk zo bezorgd is wanneer een staat zijn sociale uitgaven verhoogt, maakt hier dus zonder blikken of blozen de weg vrij voor een overval op de sociale zekerheid. Dat kan letterlijk genomen worden. Pfizer durfde van landen als Argentinië, Brazilië en Zuid-Afrika zelfs eisen dat deze landen ambassades, militaire bases en andere openbare eigendommen zouden hypothekeren, vooraleer ze het vaccin mochten aankopen.

Wereldwijd alle bedrijven die kandidaat-vaccins ontwikkelen doen samenwerken zou rationeel en logisch zijn geweest, maar deze aanpak botste met de noodzaak om vooral de winsten van Europese bedrijven te ondersteunen. Evenzeer blijft het ondenkbaar om bedrijven nog vóór een pandemie te verplichten in een vaccin te investeren. In plaats van bedrijven te verplichten te investeren in wat de samenleving het meest nodig heeft, blijft de farmaïndustrie, zelfs wanneer er overheidsgeld mee gemoeid is, “vrij” om te investeren in geneesmiddelen die de meeste winst opbrengen.

Verandering teweegbrengen

Door het gebruik van de productiecapaciteit en de verspreiding van technologie te beperken, moedigt de Europese strategie het ontstaan van nieuwe virusvarianten aan en verlengt zij de pandemie. Winst vooropstellen, zoals de Europese Commissie doet, betekent levens opofferen. Beschamend en weezinwekkend. Dat de EU voor het karretje van de multinationals gespannen is, is onmiskenbaar. Wie de mens en het klimaat op de eerste plaats wil zetten, wordt op Europees niveau geconfronteerd met een hechte structuur van instellingen die werken voor, of hand in hand met, een reeks belangengroepen en lobby's.

Maar het feit dat het DNA van de Europese instellingen fundamenteel antisociaal en antidemocratisch is, betekent niet dat er geen overwinningen kunnen worden behaald. Zeker wanneer over landgrenzen heen een beweging op gang komt, dan sidderen de politieke en economische leiders. Dat het Europees Parlement op 19 mei 2021 voor het eerst voor de opheffing van octrooien stemde, was het gevolg van een dergelijke strijd en van een jaar van mobilisatie die zowel nationaal als Europees is gevoerd. De druk wordt opgevoerd en zelfs rechtse parlementsleden moeten het amendement voor het opheffen van octrooien steunen. De Europese bubbel rond

De mobilisatie van het Europees burgerinitiatief *No Profit on Pandemic* blijft een belangrijke rol spelen in deze druk.

het Schumanplein en het Luxemburgplein in Brussel is even het evenwicht kwijt. Een maand later, op 10 juni, bevestigt een nieuwe stemming in het Europees Parlement de kracht van deze brede mobilisatie. Natuurlijk verandert een amendement niets aan de natuur van de Europese constructie, maar dankzij de mobilisatie staat de Commissie

niet alleen in de WTO, maar ook in Europa onder druk.

Het machtsevenwicht moet overal in Europa worden gekanteld: druk uitoefenen op de leden van het Europees Parlement in hun lidstaten en in Brussel door middel van mobilisaties in hun kieskringen en op Europees niveau. Verandering afdwingen in Parijs en Berlijn, en in andere hoofdsteden, door een mobilisatie op nationaal vlak op gang te brengen, om zo een kentering teweeg te brengen in de Raad van de EU, waar de lidstaten vertegenwoordigd zijn. De Commissie moet worden geconfronteerd met een Europese mobilisatie. Het is de bedoeling het systeem doorheen te schudden door druk uit te oefenen op zowel het nationale als het Europese niveau.

De mobilisatie van het Europees burgerinitiatief *No Profit on Pandemic* blijft een belangrijke rol spelen in deze druk. De actie heeft tot doel een wetgevingsinitiatief bij de Europese Commissie af te dwingen om intellectuele eigendomsrechten op COVID-19-gerelateerde geneesmiddelen en vaccins op te heffen. Van Cyprus tot Ierland en van Italië tot Finland wordt het initiatief ondertekend in de hoop genoeg handtekeningen te verzamelen. Maar het gaat niet alleen om handtekeningen, het gaat niet alleen om een stemming in het Europees Parlement, het gaat erom een brede coalitie in heel Europa te mobiliseren, waarbij strijdbewegingen elkaar ontmoeten, leren kennen, samenwerken en een gemeenschappelijke strategie ontwikkelen, zodat we de tegenmacht kunnen creëren die we nodig hebben.



- 1 Dit zou neerkomen op een opschorting door de WTO van bepaalde verplichtingen uit de Overeenkomst inzake handelsaspecten van intellectuele eigendom (TRIPS) ten aanzien van de "preventie, inperking of behandeling" van COVID-19. Het doel zou zijn alle belemmeringen voor de toegang tot betaalbare medische producten, waaronder vaccins en geneesmiddelen, weg te nemen en onderzoek, ontwikkeling, productie en levering van medische producten gedurende een aantal van jaren te vergemakkelijken en te op te voeren.
- 2 "The Pandemic and the Economic Crisis: A Global Agenda for Urgent Action", *Commission on Global Economic Transformation*.
- 3 Katharina Buchholz, "Where Coronavirus Vaccines Will Be Produced", *Statista*, 8 januari 2021.
- 4 "Vaccines: Commission hosts first EU matchmaking event to mobilise Europe's full potential for the production of COVID-19 vaccines", *Europese Unie*, 29 maart 2021.
- 5 Maria Cheng et Lori Hinnant, "Countries urge drug companies to share vaccine know-how", *AP News*, 1 maart 2021.
- 6 "The Gavi COVAX Advance Market Commitment Summit", *GAVI*, 2 juni 2021.
- 7 Ann Danaiya Usher, "A beautiful idea: how COVAX has fallen short", *The Lancet*, Volume 397, Issue 10292, 2322 – 2325.
- 8 "Coronavirus (COVID-19) Vaccinations", *Our World in Data*, geraadpleegd 16 juli 2021.
- 9 "Tracking Coronavirus Vaccinations Around the World", *New York Times*.
- 10 @ThierryBreton, "Now that vaccine production is on its way to reach our targets, it's time to open a new phase, as planned: address the patents issue to global production in years to come. Meanwhile, will continue exporting to the world. We urge other producing countries to do likewise.", *Twitter*, 6 mei 2021.
- 11 Priti Patnaik, "Exclusive: Confidential Communication on the TRIPS Waiver Shows the EU's Unwillingness to Negotiate", *Geneva Health Files*, 16 juli 2021.
- 12 David Leloup, "Comment GSK s'est taillé une loi fiscale sur mesure", *Le Vif*, 23 november 2012.
- 13 "Big Pharma's lobbying firepower in Brussels: at least €36 million a year (and likely far more)", *Corporate Europe Observatory*, 31 mei 2021.
- 14 @joeldullroy, "Why is Europe against COVID-19 vaccine patent waivers? A watchdog says EU leaders are only listening to big pharma lobbyists. MSF can't even get a meeting with decision-makers in Brussels. @corporateurope @MSF_access @dwnews", *Twitter*, 13 mei 2021.
- 15 Jeroen Bossaert, "Europa laat voormalige topman van farmalobby mee beslissen over miljoenencontracten Covid-vaccins", *Het Laatste Nieuws*, 26 augustus 2020.
- 16 Jérôme Monod, Pehr G. Gyllenhammar, Wisse Dekker, *Reshaping Europe: A Report from the European Round Table of Industrialists*, Brussel, ERT, 1991
- 17 Peter Mertens, *Ze Zijn Ons Vergeten*, Antwerpen, EPO, 2020.